

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II,
Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв»
Закарпатської обласної ради

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Transcarpathian Hungarian Institute. Ferenc Rakoczi II,
Municipal Institution of Higher Education «Academy of Culture
and Arts» of the Zakarpattia Regional Council

НАУКОВІ ЗАПИСКИ ACADEMIC NOTES

**Серія:
Педагогічні науки**

**Series:
Pedagogical Sciences**

Випуск 6 (2024)
Edition 6 (2024)

Ужгород – 2024
Uzhhorod – 2024

*Друкується за рішенням вченої ради Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II
(протокол № 6 від 29.01.2024 року)*

*Друкується за рішенням вченої ради Комунального закладу вищої освіти
«Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради
(протокол № 6 від 30.01.2024 року)*

Н 34

Наукові записки. Серія: Педагогічні науки. Випуск 6 / Ред. кол.:
В.Ф. Черкасов, О.А. Біда, Н.І. Шетеля та ін. Ужгород-Кропивницький :
Видавництво «Код». 2024. 148 с.

ISBN 978-617-653-088-6

Збірник призначений для використання науковцями, викладачами, аспірантами, студентами. У виданні Наукові записки. Серія: Педагогічні науки висвітлено результати досліджень із широкого кола проблем. Збірник орієнтований на розкриття сучасних тенденцій вивчення історії освіти, мистецтвознавства, педагогіки та психології. Основна мета видання – надати можливість, насамперед, молодим вченим опублікувати результати наукових досліджень у педагогічній галузі.

УДК 08(477.87):37

Рецензенти: Олексюк О.М., доктор педагогічних наук, професор (м. Київ).
Зорочкіна Т.С., доктор педагогічних наук, професор (м. Черкаси).

«Наукові записки. Серія: Педагогічні науки» включено до Переліку наукових фахових видань України категорії «Б» (галузь знань: Освіта/Педагогіка), згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 491 від 27.04.2023.

Збірник зареєстровано в міжнародних наукометричних базах **Index Copernicus, Google Scholar, WorldCat, Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського**, публікаціям присвоюється ідентифікатор цифрового об'єкта DOI

Редколегія:

Науковий редактор:

Черкасов В.Ф. – доктор педагогічних наук, професор Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Заступник наукового редактора:

Біда О.А. – доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Відповідальний секретар:

Агій Я.Ю. – кандидат економічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Редакційна колегія:

Антюх Д.І. – кандидат психологічних наук, доцент, Тираспільський державний університет, Кишинів, Республіка Молдова

Гундаренко О.В. – кандидат філологічних наук, старший викладач Жилінського університету, Словаччина

Клім-Клімашевська А. – доктор педагогічних наук, професор Природничо-гуманітарного університету в Седльцах, Республіка Польща

Кучай Т.П. – доктор педагогічних наук, професор Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Кучай О.В. – доктор педагогічних наук, доцент Національного університету біоресурсів і природокористування України

Полубоярина І.І. – доктор педагогічних наук, професор Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського

Смирнова Т.А. – доктор педагогічних наук, професор Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського

Марусинець М.М. – доктор педагогічних наук, професор, директор департаменту освіти і науки, молоді та спорту Закарпатської обласної державної адміністрації

Мозгальова Н.Г. – доктор педагогічних наук, професор Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

Хусайнова Г.А. – кандидат педагогічних наук, професор Казахського національного університету мистецтв м. Нур-Султан

Чистякова Л.О. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Чичук А.П. – доктор педагогічних наук, доцент, професор кафедри педагогіки і психології, Закарпатського угорського інституту ім. Ференца Ракоці II

Шайгозова Ж.Н. – кандидат педагогічних наук, доцент Казахського національного педагогічного університету імені Абая

Шандрук С.І. – доктор педагогічних наук, професор Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка

Шетеля Н.І. – доктор педагогічних наук, доцент Комунального закладу вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради

Щолокова О.П. – доктор педагогічних наук, професор Українського державного університету імені Михайла Драгоманова

Статті подано в авторській редакції

- © Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II, 2024
- © Комунальний заклад вищої освіти «Академія культури і мистецтв» Закарпатської обласної ради, 2024
- © Видавництво «Код», 2024

ЗМІСТ

ВАСЮТІНА Тетяна Миколаївна, ШОЛУДЬКО Христина Олегівна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТКУ ЕМОЦІЙНОГО ІНТЕЛЕКТУ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ ЗАСОБАМИ ТЕХНОЛОГІЇ КОНТЕКСТНОГО НАВЧАННЯ	8-13
ІВАНОВА Вікторія Вікторівна ДИФЕРЕНЦІЙОВАНИЙ ПІДХІД У ЗДІЙСНЕННІ КРЕАТИВНОГО РОЗВИТКУ ДОШКІЛЬНИКІВ ЗАСОБАМИ МОВЛЕННЄВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	13-18
КУЧАЙ Олександр Володимирович, КУЧАЙ Тетяна Петрівна, ГУТТЕРЕР Єва Войтехівна ОРГАНІЗАЦІЯ ГРУПОВОЇ ВЗАЄМОДІЇ УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ У КОМАНДНИХ ВИДАХ СПОРТУ	18-21
МОЛНАР Тетяна Іванівна ФОРМУВАННЯ ІНФОРМАЦІЙНОЇ КУЛЬТУРИ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІКТ	21-26
СМИРНОВА Тетяна Анатоліївна ТЕХНОЛОГІЯ ТВОРЧОГО САМОВИРАЖЕННЯ ОСОБИСТОСТІ ДИРИГЕНТА ХОРУ В КУЛЬТУРНО-ОСВІТНЬОМУ ПРОСТОРІ ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	26-32
СОВІГРА Світлана Василівна, БРАСЛАВСЬКА Оксана Володимирівна МЕТОДИЧНА ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ГЕОГРАФІЇ ДО ЗДІЙСНЕННЯ ГЕОГРАФІЧНОЇ ОСВІТИ ЯК ПРОФЕСІЙНА ЯКІСТЬ	32-38
ЧЕРКАСОВ Володимир Федорович ІНТЕГРОВАНІЙ ПІДХІД ДО ФОРМУВАННЯ ІНТЕРПРЕТАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ	38-43
ЧИЧУК Антоніна Петрівна, ГОНЧАРУК Віталій Володимирович, КВАСНЮК Владислав Вікторович РОЗВИТОК ІНФОРМАЦІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ФАХІВЦІВ В ОСВІТНЬОМУ СЕРЕДОВИЩІ	43-47
ШЕТЕЛЯ Наталія Ігорівна, АПШАЙ Федір Васильович, ТЕЛЕП Оксана Анатоліївна КОМПОНЕНТНО-СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ ЛЕКЦІЇ ЯК ОСНОВНОЇ ФОРМИ ОРГАНІЗАЦІЇ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩІЙ ШКОЛІ	47-52
АПШАЙ Марія Василівна, ГЛОБА Лідія Григорівна ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ІНДИВІДУАЛЬНОЇ ОСВІТНЬОЇ ТРАЄКТОРІЇ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ «АКАДЕМІЇ КУЛЬТУРИ І МИСТЕЦТВ» ЗАКАРПАТСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ	53-57
ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна, ГАРКУША Людмила Іванівна ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ	58-62
МУРОВАНА Ірина Володимирівна ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ	62-67
ОРОС Ільдико Імрїївна, РАЦ Адальберт Йосипович, БІДА Олена Анатоліївна ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ПЕРЕВЕРНУТОГО НАВЧАННЯ ТА СПОСОБИ ЙОГО ВПРОВАДЖЕННЯ У ВІТЧИЗНЯНУ СИСТЕМУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	67-73
РАГОЗІНА Вікторія Валентинівна ВІЙСЬКОВО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ШКОЛЯРІВ У НОВІЙ УКРАЇНСЬКІЙ ШКОЛІ: ОРІЄНТИРИ І ПЕДАГОГІЧНИЙ ІНСТРУМЕНТАРІЙ РЕАЛІЗАЦІЇ	73-78

УДК 378.4:[785.071.4:780.616.432]

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.058

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна –
кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри
інструментально-виконавської майстерності
Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5840-8178>
e-mail: o.liashenko@kubg.edu.ua

ГАРКУША Людмила Іванівна –
старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності
Факультету музичного мистецтва і хореографії
Київського столичного університету імені Бориса Грінченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7078-7994>
e-mail: l.harkusha@kubg.edu.ua

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна, ГАРКУША Людмила Іванівна. ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧА СПЕЦІАЛЬНОГО ФОРТЕПІАНО У КЛАСИЧНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ

У статті проаналізовано науково-методичний і практичний досвід викладання фортепіано у закладах вищої освіти. Розглянуто особливості роботи викладача у фортепіанному класі університету. Визначено фахові функції викладача спеціального фортепіано, основні види його професійної діяльності, а також чинники, які забезпечують її ефективність.

Ключові слова: викладач-інструменталіст; класичний університет; фахова підготовка; студент; види діяльності викладача.

LIASHENKO Olga Dmytrivna, HARKUSHA Lyudmyla Ivanivna. CONTENTS OF THE PROFESSIONAL ACTIVITIES OF A SPECIAL PIANO TEACHER IN THE CLASSICAL UNIVERSITY

The article summarizes different views of scientists and own practical experience regarding the content of work in the piano class. The main types of activity of a pianist teacher have been determined, conditionally systematizing them in the following way: organizational and pedagogical activity; educational and methodical activity; research and concert performance.

Several stages of work in the instrumental class are considered, including the analytical activity of the performance class teacher and the very process of reproduction of the composer's idea, which is usually considered in two aspects – individual (rehearsal work) and public (concert performance).

Seven professional functions of the teacher-instrumentalist are characterized – educational, developmental, educational, artistic-creative, scientific-methodical, as well as communicative and control-evaluative. Special attention is paid to the communicative function, which becomes relevant in the work of teachers of concertmaster and ensemble classes. Five levels of intra-ensemble interaction (spatial, temporal, executive, psychological and biological) are named and considered.

An important aspect of the teacher's work in the piano class is revealed, which is the formation of the educational repertoire for each student, which takes place every semester and should be oriented towards the perspective of the student's professional development. Recommendations are given regarding the selection of the repertoire.

Forms of working with students (individual, independent) and forms of working with educational material (perfect study of a musical work, sketching of musical material, reading from a letter) are defined.

The pedagogical principle of teaching is defined (established) as an individual approach, which allows the teacher to take into account the educational opportunities and individual psychological characteristics of the student, the level of his general musical and special piano training.

Keywords: teacher-instrumentalist; classical university; professional training; student; types of activities of the teacher.

Постановка та обґрунтування актуальності проблеми. Упровадження в систему університетської освіти музично-виконавських спеціальностей передбачає орієнтацію освітнього процесу в інструментальних класах на подальшу концертно-виконавську та педагогічну діяльність студентів спеціальності «Музичне мистецтво» спеціалізації «Інструментальне виконавство (фортепіано)», на формування фахових компетентностей, необхідних для сольної, ансамблевої та концертмейстерської роботи піаніста, для викладання фортепіано у закладах початкової спеціалізованої мистецької освіти [4].

У цьому контексті особливої актуальності набуває проблема організації професійної діяльності викладачів спеціального інструмента (фортепіано) на наукових засадах, що, у свою чергу, потребує наукового обґрунтування змісту і специфіки роботи цього фахівця у класичному університеті.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняними науковцями вже досліджено окремі аспекти фортепіанного навчання студентів у системі університетської освіти: здійснено історико-теоретичний аналіз основних тенденцій розвитку української фортепіанної школи ХХ століття

та узагальнено науково-методичні і практичні досягнення її представників у контексті музичної та загальної педагогіки (Н. Гуральник [2]); обґрунтовано наукові засади викладання основного музичного інструмента в умовах університетської освіти (Т. Пляченко [5]); досліджено процес формування інструментально-виконавської майстерності студентів-піаністів в університеті (Л. Гончаренко [1]); обґрунтовано теоретико-методичні основи навчання ансамблевої гри та викладання музично-виконавських дисциплін (М. Моїсєєва [3]).

Проте зміст професійної діяльності викладача-піаніста в сучасному університеті залишається малодослідженим, що й визначило мету нашого наукового пошуку.

Мета статті – дослідити та розглянути зміст професійної діяльності викладача спеціального фортепіано у класичному університеті.

Виклад основного матеріалу. Професійна діяльність викладача фортепіано здійснюється у кількох напрямках. Розглянемо погляди науковців і педагогів-практиків щодо цього. Так, М. Моїсєєва зазначає, що музичне виконавство полягає в художньому осягненні та відтворенні продукту композиторської праці. Тому *аналітична діяльність* педагога виконавського класу, яка перш за все стосується його роботи з нотним текстом, є першочерговим чинником розуміння музичного твору [3]. Вивчення музичного твору доцільно спрямувати на усвідомлення таких його трьох рівнів: ідеї, художнього образу та виражальних засобів. У процесі інтерпретації твору музичні виконавці формують своє бачення змісту, що базується на авторському тексті, тобто включаються у творчий процес, розпочатий автором. М. Моїсєєва зазначає, що у цьому зв'язку постає проблема балансу між оновленням змісту та ступенем відповідності виконання до оригіналу. Наступним, після аналітичного, етапом роботи в інструментальному класі є саме *процес відтворення задуму композитора*, який, зазвичай, розглядають у двох аспектах – індивідуальному (репетиційна робота) та публічному (концертне виконання). Оскільки репетиційна робота відбувається упродовж тривалого періоду, то авторка вважає доцільним розглядати такі її фази: 1) загальне знайомство з музичним твором – прочитання тексту, його ескізне опрацювання, моделювання майбутньої виконавської концепції, вивчення напам'ять; 2) розучування – вироблення необхідної якості звука та прийомів звуковедення, усвідомлення логіки фразування, досягнення технічної вправності, динамічної й темпової відповідності, драматургічної переконливості. На думку дослідниці, педагогічний процес в інструментальному класі передусім передбачає опанування навичок ознайомлення з музичним репертуаром (робота з текстом) та практичне відпрацювання виконавських навичок (розучування) [3].

Досліджуючи наукові засади викладання основного музичного інструмента в умовах університетської освіти, Т. Пляченко виокремлює п'ять *професійних функцій* викладача-інструменталіста – навчальну, розвивальну, виховну, художньо-творчу та науково-методичну. *Навчальну функцію* викладач здійснює на аудиторних заняттях з основного музичного інструмента у процесі: пояснення студентові основних категорій і понять сольного інструментального виконавства (виконавська постановка, аплікатура, штрихи, звуковедення, інтонація, динаміка, агогіка; стиль, жанр, форма, інтерпретація тощо); формування й удосконалення інструментальних навичок студента засобами вивчення творів навчальної програми; підготовки студента до концертно-виконавської, педагогічної та культурно-освітньої діяльності (формування сценічного досвіду студента у процесі концертних виступів; реалізація студентом набутих знань і вмінь у процесі проходження педагогічної практики). *Розвивальну функцію* викладач основного музичного інструмента реалізує у навчальній та позанавчальній діяльності, що забезпечує: розвиток музичних здібностей студента (музична пам'ять; музичний слух – гармонічний, мелодичний, поліфонічний, архітектонічний, темброво-динамічний; відчуття метроритму); розвиток інструментально-виконавських умінь і навичок студента (розвиток вправності пальців у процесі вивчення гам, вправ та етюдів; володіння різними штрихами й аплікатурними прийомами; володіння засобами музичної виразності у процесі виконання творів навчальної програми; формування інтерпретаційних умінь студентів тощо); збагачення репертуару студента творами різних стилів і жанрів; розвиток емоційної і духовної сфери студента на аудиторних заняттях, у процесі самостійної роботи та концертних виступів. *Виховна функція* викладача-інструменталіста полягає у вихованні у студентів: власного виконавського стилю; навичок самоосвіти, самовдосконалення та самоорганізації; навичок педагогічного спілкування; артистизму і сценічної культури. *Художньо-творчу функцію* викладач реалізує засобами: інтерпретації музичних творів; створення перекладень, обробок та аранжувань творів для виконання на певному музичному інструменті; культурно-освітньої, концертно-виконавської, композиторської діяльності. *Науково-методична функція* забезпечує: опрацювання викладачем навчально-методичної, науково-педагогічної і мистецтвознавчої літератури; навчання студентів та надання їм методичної допомоги у засвоєнні виконавських навичок і теоретичних положень у сфері інструментального виконавства [5, с. 10].

Не менш важливими ми вважаємо і такі професійні функції викладача-інструменталіста, як: *комунікативна функція*, яка реалізується засобами вербальної і невербальної комунікації на аудитор-

них заняттях та в позанавчальній діяльності, забезпечує розуміння студентом навчальних вимог з дисципліни (пояснення викладачем сутності технічно-виконавських прийомів, музично-виражальних засобів, особливостей інтерпретації твору тощо), а також здійснюється у процесі професійного спілкування з колегами; *контрольно-оцінна функція*, що забезпечує розроблення системи оцінювання різних видів освітньої діяльності студентів з фаху за вимогами кредитно-модульної системи (розроблення заліково-екзаменаційних вимог, критеріїв та шкали оцінювання), об'єктивне оцінювання навчальних досягнень студентів у процесі модульного й підсумкового контролю відповідно до встановлених вимог, оцінювання рівня інструментально-виконавської компетентності студентів у процесі атестації (оцінювання рівня публічного виконання студентом сольної програми атестаційного екзамену).

Комунікативна функція набуває особливої актуальності в роботі викладачів концертмейстерського та ансамблевого класів.

У концертмейстерській підготовці студентів-піаністів викладачі університету мають орієнтуватися на формування концертмейстерської компетентності майбутнього інструменталіста, яка виявляється у: знанні особливостей акомпанування солістам (вокалістам, інструменталістам) та ансамблям; сформованості навичок ансамблевої гри; здатності швидко читати з аркуша нотний текст, візуально охоплюючи його на кілька тактів наперед; умінні виконувати супровід із гармонічною, гомофонно-гармонічною та поліфонічною фактурою викладу музичного матеріалу; здатності до творчої адаптації акомпанементу (транспонування, добір на слух, спрощення або ускладнення фортепіанної фактури, обробка, аранжування, імпровізація тощо).

Щодо ансамблевої комунікативності, то одним із основоположних її чинників І. Польська визначає змістову специфіку функціонально-ролевої взаємодії різних ансамблевих партій, ідентифікацію їхніх тембрів із певними емоційно-психологічними образами. Ансамблеве виконавство вирізняється яскраво вираженим персоналізованим характером функціональної взаємодії між окремими партіями, інструментальними тембрами, а також між самими учасниками [6, с. 315]. Дослідниця виокремлює п'ять рівнів внутрішньоансамблевої взаємодії та спілкування, які відображають багатоманітність паралельно діючих аспектів спільного фізичного та соціокультурного існування партнерів з ансамблю: 1) *просторовий* (композиція та мізансцена ансамблю); 2) *часовий* (спільність фабульного часу музичного твору; спільність реального репетиційного часу; спільність виконавського темпоритму; відключеність від реального оточуючого часу); 3) *виконавський* (спільність культурного та професійного рівня; спільність

професійно-виконавської школи та підготовки; спільність професійної роботи; типологічна спільність виконавських дій; спільність трактування, інтерпретації та виконавської технології); 4) *психологічний* (спільність психічних процесів – пам'яті, волі, емоцій, уваги, уяви, інтелекту, темпераменту; соціально-психологічна спільність – спільність інтересів, цілей, дружність, взаємна симпатія, підтримка, взаєморозуміння); 5) *біофізичний* (біологічне відчуття «сусідства», фізичної зручності чи незручності, енергетики один одного) [6, с. 327–328].

Означені аспекти ансамблевої комунікації є актуальними як у фаховій підготовці студентів-піаністів, так і в концертно-виконавській діяльності викладачів.

Одна з авторів цієї статті, а саме Л. Гаркуша має багаторічний досвід сценічної ансамблевої діяльності у складі фортепіанного дуету, виконавши разом з Економовою О. С. такі твори, як «Варіації на теми Паганіні» В. Лютославського, «Рапсодія» Ж. Абсіля, «Скарамуш» Д. Мійо, «Сюїта» Б. Лятошинського, «Танець німф» із балету А. Хачатуряна «Спартак» та багато інших оригінальних творів та перекладень для двох фортепіано.

Слід зазначити, що регулярна концертно-виконавська діяльність викладачів є добрим зразком для наслідування, оскільки студенти завжди намагаються досягти такого ж виконавського рівня, як їхні наставники.

Успішність професійної діяльності викладача спеціального інструмента (фортепіано) визначається навчальними досягненнями студентів його класу, які, зазвичай, у процесі академічного контролю демонструють різний виконавський рівень. Це, насамперед, залежить від природних задатків і музичних здібностей студента, його виконавської підготовки, професійної мотивації тощо. Тому важливим аспектом роботи у фортепіанному класі є формування навчального репертуару кожного студента.

Оскільки навчання у класі спеціального інструмента здійснюється в індивідуальній формі, то складання індивідуального робочого плану студента на кожний семестр здійснюється з дотриманням *індивідуального підходу*. *Індивідуальна форма* аудиторного заняття з фаху є сприятливою для всебічного розвитку студента-піаніста, виховання в нього відповідних професійних та особистісних якостей, а також дає змогу варіювати та диференціювати освітні завдання, форми і методи роботи з кожним студентом, розвивати його творче мислення, самостійність, індивідуальну виконавську манеру, здатність до оригінальної інтерпретації музичних творів, потребу у виконавському самовдосконаленні. Тільки за індивідуальної форми навчання у фортепіанному класі можна досягти необхідного (визначеного освітньо-професійною програмою) виконавського рівня сту-

дентів, які при вступі до університету мали різну інструментально-виконавську підготовку. Тому навчальний репертуар кожного студента є суто індивідуальним, а викладач, складаючи його, має враховувати навчальні можливості та індивідуально-психологічні особливості кожного студента, рівень його загальної музичної та спеціальної фортепіанної підготовки.

Індивідуальна навчальна програма студента-піаніста складається окремо на кожен семестр відповідно до змісту залікового модуля, визначеного у робочій програмі дисципліни «Спеціальний інструмент (фортепіано)», затверджується на засіданні фортепіанної секції та кафедри, а також має бути орієнтованою на перспективу професійного розвитку студента.

Навчальний художній репертуар та інструктивно-технічний матеріал має корелюватися із технічними, інтелектуальними та художніми можливостями студента, щоб на кожному етапі фахового навчання він був спроможним засвоїти стилістичні й жанрові особливості музичних творів, опанувати інтерпретаційні уміння, основні складові виконавської майстерності та сформувати власний виконавський стиль.

Складаючи навчальний репертуар студента, викладач має включати до нього різностильові твори: барокового, класичного, романтичного, імпресіоністичного стилю, а також сучасний фортепіанний репертуар, що сприятиме оволодінню студентом різних за образним змістом творів минулого й сучасності, розумінню авторського стилю композиторів різних епох, а також дасть змогу опанувати традиційні та інноваційні прийоми піаністичної виразності. При цьому слід чітко визначити ту частину навчального репертуару, яку студент має виконувати напам'ять (основна навчальна програма для концертного виконання під час академічної звітності та на конкурсах), а також репертуар для ескізного засвоєння (додатковий навчальний репертуар, робота над яким проводиться у класі з викладачем та у процесі *самостійної роботи* студента).

Означені *форми роботи* студента над навчальним репертуаром є ефективними і необхідними у фаховій підготовці студентів-піаністів. Доскональне *вивчення* музичного твору дає змогу студентові відпрацювати алгоритм поетапної кропіткої роботи над фортепіанним твором та доведення його до концертного виконання. *Ескізна форма* засвоєння творів сприяє розширенню знань студента про жанрові та стилістичні особливості фортепіанної музики, поповненню педагогічного й виконавського репертуару новими творами, формуванню аналітичного мислення студента та ціннісних орієнтацій у сфері фортепіанного виконавства, розвитку навичок читання нотного тексту з аркуша. *Читання нот з аркуша* є важливою ланкою фахового навчання студента-піаніста, яка

здійснюється на заняттях зі спеціального інструмента, концертмейстерського та ансамблевого класів. Уміння вільно читати нотний текст без попередньої підготовки та миттєво його відтворювати в реальному звучанні є надзвичайно важливою фаховою якістю піаніста як виконавця, концертмейстера й педагога.

Тому завдання викладача фортепіанного класу полягає у педагогічно доцільному складанні *репертуарного списку для самостійного* засвоєння студентом. При цьому слід добирати не тільки класичні твори (традиційні для фахової підготовки піаністів), але й естрадні та джазові композиції, що, на наш погляд, активізує творчий пошук студента у сучасному різнобарв'ї інструментальної музики, спонукатиме до перегляду відео з виступами відомих вітчизняних і зарубіжних виконавців, мотивуватиме до засвоєння специфічних для цих напрямів прийомів гри на фортепіано. Викладач сам має добре орієнтуватися в сучасних стилях і жанрах інструментальної музики, уміти порадити студентові ознайомитись із творчістю сучасних композиторів та виконавців, а також дати професійну характеристику певному стилю чи прийомам гри.

Здійснення такого виду діяльності потребує від викладача систематичної роботи над розширенням власного світогляду та художньо-естетичного досвіду, збагачення власного виконавського репертуару, осягнення сутності та естетики сучасних синтетичних жанрів і стилів.

Таким чином, узагальнивши різні погляди науковців щодо змісту роботи у фортепіанному класі та власний практичний досвід ми визначили основні *види діяльності викладача-піаніста*, умовно систематизувавши їх у такий спосіб: організаційно-педагогічна діяльність; навчально-методична діяльність; науково-дослідницька діяльність та концертно-виконавська.

Відтак, зміст професійної діяльності викладача-піаніста в університеті полягає у поєднанні різних її видів, які реалізуються в освітньому процесі, у самостійній роботі викладача, його публічних виступах як музиканта-виконавця та скрупульозній науково-педагогічній роботі зі студентом.

Висновки та перспективи подальших розвідок напрямку. Проведене наукове дослідження дає підстави зробити висновки про те, що професійна діяльність викладача спеціального фортепіано в університеті є складним, динамічним багатокомпонентним процесом, який потребує певної організації роботи викладача та: а) залучення усіх інтелектуальних, фізичних, емоційних і духовних ресурсів педагога-піаніста; б) систематичного науково-педагогічного й виконавського самовдосконалення.

Перспективи подальших розвідок спрямовано на наукове обґрунтувати сутності, специфіки і визначенні дефініції професійної діяльності викладача спеціального фортепіано у класичному університеті.

СПИСОК ДЖЕРЕЛ

1. Гончаренко Л. П. Формування інструментально-виконавської майстерності майбутнього вчителя музики. *Наукові записки Кіровоградського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка. Серія : Педагогічні науки. Вип. 112.* Кіровоград : РВВ КДПУ, 2012. С. 142–149.
2. Гуральник Н. П. Українська фортепіанна школа ХХ століття в контексті музичної педагогіки: історико-методологічні та теоретико-технологічні аспекти : монографія. Київ : НПУ, 2007. 460 с.
3. Моїсеєва М. А. Теоретико-методичні основи викладання фахових музично-виконавських дисциплін. *Мистецька освіта: проблеми і перспективи розвитку в контексті європейської інтеграції* : зб. Наук. праць. Житомир, 2017. С. 101–105.
4. Освітньо-професійна програма 025.00.03 «Інструментальне виконавство (фортепіано)» першого (бакалаврського) рівня вищої освіти за галуззю знань 02 «Культура і мистецтво» спеціальності 025 «Музичне мистецтво» / Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка. Київ, 2021. 24 с.
5. Пляченко Т. М. Наукові засади викладання основного музичного інструмента в умовах університетської освіти. *Ars musicae: музично-освітологічний дискурс. № 1.* Київ : Київ. Ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. С. 9–13.
6. Польская И. И. Камерный ансамбль: теоретико-культурологические аспекты : дис. ... д-ра искусствоведения : 17.00.03. Харьков, 2003. 435 с.

REFERENCES

1. Goncharenko, L. P. (2012). *Formuvannia instrumentalno-vykonavskoi maisternosti maibutnoho vchytelia muzyky*. [Formation of instrumental and performance skills of the future music teacher]. Kropyvnytskyi.
2. Guralnyk, N.P. (2007). *Ukrainska fortepianna shkola KhKh stolittia v konteksti muzychnoi pedahohiky*. [Ukrainian piano school of the 20th century in the context of musical pedagogy]. Kyiv.
3. Moiseeva, M. A. (2017). *Teoretyko-metodychni osnovy vykladannia fakhovykh muzychno-vykonavskykh dysyplin*. [Theoretical and methodological foundations of teaching professional musical and performance disciplines]. Zhytomyr.
4. *Osvitno-profesiina prohrama 025.00.03 «Instrumentalne vykonavstvo (fortepiano)»* (2021).

- [Educational and professional program 025.00.03 «Instrumental performance (piano)»]. Kyiv.
5. Plyachenko, T. M. (2014). *Naukovi zasady vykladannia osnovnoho muzychnoho instrumenta v umovakh universytetskoï osvity*. [Scientific principles of teaching the main musical instrument in the conditions of university education]. Kyiv.
6. Polskaya, I. I. (2003). *Kamernyy ansambl: teoretyko-kulturolohycheskye aspekty*. [Chamber ensemble: theoretical and cultural aspects]. Kharkiv.

ВІДОМОСТІ ПРО АВТОРІВ

ЛЯШЕНКО Ольга Дмитрівна – кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка інструменталістів-виконавців в умовах університетської освіти; методика викладання інструментально-виконавських дисциплін у вищій школі.

ГАРКУША Людмила Іванівна – старший викладач кафедри інструментально-виконавської майстерності Інституту мистецтв і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Наукові інтереси: професійна підготовка інструменталістів-виконавців в умовах університетської освіти; методика викладання інструментально-виконавських дисциплін у вищій школі.

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

LIASHENKO Olga Dmytrivna – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Associate Professor of Instrumental Performance Skills of the столичному Інституті мистецтв і хореографії Київського столичного університету імені Бориса Грінченка.

Circle of research interests: professional training of instrumentalists-performers in the context of university education; teaching methods for instrumental-performing disciplines in higher education.

HARKUSHA Lyudmyla Ivanivna – senior lecturer of the chair of instrumental and performing skills of the Art Institute of Kyiv столичному University named after Borys Grinchenko.

Circle of research interests: professional training of instrumentalists-performers in the context of university education; teaching methods for instrumental-performing disciplines in higher education.

Стаття надійшла до редакції 05.01.2024 р.

УДК 792:8:793.3

DOI: https://doi.org/10.59694/ped_sciences.2024.06.062

МУРОВАНА Ірина Володимирівна – кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри мистецької освіти Центральноукраїнського державного університету імені Володимира Винниченка, заслужений працівник освіти України
ORCID <https://orcid.org/0000-0003-3504-1657>
e-mail: irinamurovana@gmail.com

ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

МУРОВАНА Ірина Володимирівна. ФОРМУВАННЯ ПЕДАГОГІЧНОЇ МАЙСТЕРНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ХОРЕОГРАФІЇ В ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ

У статті здійснено спробу обґрунтування проблеми формування педагогічної майстерності майбутніх учителів хореографії в процесі професійної підготовки. Доведено, що передумовою формування педагогічної